

Az x nem létezik

Kritika a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház *Babilon angyalai* című előadásáról

Az 1996-ban íródott horvát dráma még ma is igen aktuális kérdéseket, problémákat feszeget. Tulajdonképpen ez a téma olyan, akár egy amorf test, ami a boncasztalon fekszik, azonban undorító külseje miatt nem vizsgálják meg a halál okát, hanem hagyják megrohadni. Hajlamosak vagyunk mi is az égető problémákat egy legyintéssel elintézni. A mérgező légkört, amely körülvesz bennünket, mindenki érzi, mindenki ebben a fullasztó közegben próbál meg egzisztálni. Az előadás tulajdonképpen egy rendkívül egyszerű séma alapján szerveződik, hiszen a politikai elit hiányosságait, dilettantizmusát emeli ki legfőképpen. A hatalom és az értelmiségi réteg párharca ez, ezáltal pedig mindenkié. Az alapkonfliktus: a város polgármestere írástudatlan, meg kell tanítani írni és olvasni. Erre a célra alkalmaznak egy professzort, akit az előzőekben agyonvertek, megaláztak, mégis mindig újabb időpontot kér, hogy szót válthasson a polgármesterrel, és elmondhassa problémáit, ötleteit. Egy atrocitás alkalmával belépést nyer a pokolba, ugyanis felfogadják tanárnak. Itt indul az értelmiségi szenvedéstörténete. Úgy vélte, végre haladhat előre a város, sőt a saját érdekeit is meg tudja majd valósítani, hiszen egy illetékessel áll szemben. Nyilvánvalóan ez nem lesz ilyen egyszerű. Vizsgáljuk meg ennek a professzornak az alakját! Ebben az univerzumban senki sem szeretne jót tenni a másikkal, hanem a saját önös érdekeit szeretné érvényesíteni. A professzor sikerként könyveli el, hogy őt végül beengedik ezen az áttörhetetlennek tűnő ajtón, de a tragédiája, hogy ő is rendszerszolgává válik, hiszen azért éhségstrájkol, azért veri a mellét, mert munkahelyet akar, el akarja távolítani az öreg akadémikusokat, magának törve utat. A rendszer mindig és mindenkinél kétkedik és ellenséget lát, nem volt ez másképp a tanító esetében

sem, ugyanis megkérdőjelezték tanításainak hitelességét és helyességét. Ami a helyzet groteskségét növeli, hogy épp a betűk tanítása kapcsán merültek fel problémák. A vezetőség számára az x, y, dz, dzs betűk nem léteznek, ezek csakis kizárólag a migrációt kedvelők számára lehetnek valóságok, akik semmibe veszik a nemzeti kincseket, sőt, magát a nemzetet. Így pedig a professzort is hazaárulónak, béségónak bélyegzik.

A történet előrehaladtával az ideológiái, a gondolatai se voltak már az övéi. Minden, amiért küzdött, a „harc” végén semmivé foszlott, s tulajdonképpen megszűntek számára értékek lenni. Egy klasszikus sztori arról, hogy a megtört szárnyú gondolkodó lehull a porba, és egyszer csak megvilágosul, viszont elméje már megzavarodott, így szeparálva él mindenkitől egy gumiszobában. Egyfajta deheroizáló módon történik mindez, hiszen a fenn említett értelmiségi számára a klasszikus értékek igazán sohase voltak azok, csakis kizárólag saját sikere és anyagi biztonsága érdekelte, nem társadalmi indítatásból sztrájkolt, nem a szociális problémákra akart reagálni.

A Dino Mustafic által rendezett darab nem túl innovatív, nem túl egyedi. Túlzottan didaktikus, magyarázó. Egy pillanatra sem engedi el a néző kezét, egyetlen mozzanat sem marad magyarázat nélkül. Az agyonrágott sztereotípiák csattogtatása, férfi-női ellentétek kifigurázása, a feminizmus félértelmezése sem maradt ki a szatirikus előadásból. Ezek a sztereotípiá-anyagok a legbanálisabb módon vannak jelen, s emiatt válnak élvezhetetlenné a humorosnak szánt részek is. A sok-sok ismétlés lassítja a tempót, így indokolatlanul hosszúra nyúlt az előadás.

Természetesen egy ilyen jellegű darabból nem hiányozhat a vallás torzítása sem. Az előadást egy birkafejű Szűz Mária-kép zárta, hangulatfestő zeneként pedig Mozart *Dies Irae* című műve. Természetesen mindenkinek világos, hogy mi a jelentése, üzenete ennek a zárójelenetnek, tulajdonképpen ez a bálványimádást megtestesítő mozzanat, vagyis az aktuális hatalom még a vallást is eszközként használhatja. Hogyan jön a képbe egy birka? A főszereplőnek (a város vezetőjének) a kedvenc állata a birkája volt, akiért mindent odaadott volna, akit jobban szeretett saját feleségénél is, végül az állat elpusztult, s depresszióba esik a kedves vezető. Ez még mosolyt is csalhatna a néző arcára egy rövid ideig. A hatalom egy olyan kuriózum, amit mára már szavakkal nem lehet leírni, hiszen olyan megmagyarázhatatlan tettekre képes, amelyekre sohasem számíthatunk. Mindenre

kiterjed a hatásköre, megváltoztathatja a történelmet, szabályokat, mindent. Ezzel pedig szembe lehet és kell is szállni, csak ehhez erő és kitartás kell. Tulajdonképpen az előadás hangulata olyan szürreális volt, mint egy Dalí-festmény, amely teljes káoszt sugall.

Az előadás során két tanár- (ember)típust láthattunk. Az egyik egy forradalmi lelkületű, provokatív, rendszerellenes, aki pluszjuttatásokért, jobb helyért, anyagi biztonságért mégis a rendszer alattvalójává vált. A másik prototípus pedig az állandó forradalmár, aki soha nem adja fel, csak halálakor. Amint kiderül a darab során, a Kucsov Borisz által megformált típus példaképként tekintett a tőle idősebb professzorra, akit Mess Attila alakított. Az igazi tragédia talán az, hogy minden álmképünk összedőlhet egyik napról a másikra, hiszen az ember hajlítható és formálható teremtmény.

A fő kérdés, kik is Babilon angyalai? A letaszított, semmibe vett munkásosztály, akik alig élnek, akiknek minden egyes napjuk a túlélésről szól. Ezek az angyalok nem mesebeli lények, hanem olyan teremtmények, akik kősziklaként állnak a kilátástalanságban. Ők a kőkemény valóság.